

HET GEBREK IN HET LEERSTUK VAN DE ZAAKAANSPRAKELIJKHEID

Het gebrek in het leerstuk van de zaakaansprakelijkheid

Jochen TANGHE

 INTERSENTIA
Antwerpen – Gent – Cambridge

Het gebrek in het leerstuk van de zaakaansprakelijkheid
Jochen Tanghe

© 2022 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1463-3
D/2022/7849/53
NUR 823
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagontwerp: Danny Juchtmans / www.dsigngraphics.be
Omslagbeeld: Manuel Filiberto Ordieres Garcia / Alamy Stock Photo

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

Voor mijn ouders

VOORWOORD

Dit boek is de commerciële uitgave van het proefschrift waarmee Jochen Tanghe op 28 september 2021 aan de Faculteit Recht en Criminologie van de Universiteit Gent is gepromoveerd tot doctor in de rechten. Ik had het genoeg zijn promotor te zijn en heb nu de eer het voorwoord te mogen schrijven bij het resultaat, dat terecht zeer lovende kritiek kreeg van de leden van de examenjury. Zij zullen het mij daarom hopelijk vergeven dat ik hier ook enkele van hun commentaren meegeef.

Het gevoerde onderzoek betreft de aansprakelijkheid die in de Belgische rechtspraak reeds meer dan een eeuw wordt gekoppeld aan artikel 1384, eerste lid, BW. Volgens de huidige consensus geldt deze aansprakelijkheid alleen voor schade veroorzaakt door een ‘gebrek aan een zaak’. Het probleem is echter dat juristen er nog niet in geslaagd zijn met voldoende precisie te omschrijven wat een gebrek inhoudt. De onduidelijkheid is veroorzaakt doordat er vanuit een deductief-theoretische benadering bij het omschrijven van het concept gebrek nodig lijkt te zijn om deze kwalificatie voor te behouden voor gevallen waarin de zaak zelf een afwijkend kenmerk heeft dat een bijzonder risico inhoudt, terwijl de objectieve zaakaansprakelijkheid in de praktijk duidelijk ook wordt toegepast in gevallen waarin het bijzondere risico voortvloeit uit een afwijkende relatie van de zaak tot elementen in de omgeving. Er bestaat dus een *mismatch* tussen de rationele benadering, die vertrekt vanuit een *a priori*-gebreksbegrip, en de pragmatische benadering, die voor concrete gevallen wenselijke oplossingen aanbiedt.

* * *

Dit is een onderwerp dat zich bijzonder leent tot een *rechtswetenschappelijk* onderzoek met gebruik van de methode die we nu reeds enige tijd hanteren voor het aansprakelijkheidsrechtelijk onderzoek aan de Universiteit Gent.¹

---

¹ Voor een eerder doctoraatsonderzoek dat aansluit bij deze methode, zie T. VERHEYEN, *Eenzijdige beheersing van het aansprakelijkheidsrisico – Over waarschuwingen, instructies, disclaimers en andere technieken tot eenzijdige exoneratie*, Antwerpen, Intersentia, 2021. Over enkele onderzoeken die ik zelf volgens deze methode heb gevoerd, werd gerapporteerd in M. KRUIHOF, “Oorzaak of aanleiding? Geen causaal verband zonder causale bijdrage” in T. VANSWEEVELT en B. WEYTS (ed.), *Actuele ontwikkelingen in het aansprakelijkheidsrecht en verzekeringsrecht. 1ste Interuniversitair Congres over Aansprakelijkheids- en Verzekeringsrecht (ICAV I)*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 139-208; *IBID.*, “Aansprakelijkheid van verkopers voor schade veroorzaakt door verborgen gebreken: tijd voor een ‘decontaminatie’ van artikel 1645 BW” in N. CARETTE en B. WEYTS (ed.), *Verantwoord Aansprakelijkheidsrecht – Liber*

Hierbij wordt het *bestaande recht* begrepen als de systematiek die aanwezig is in het geheel van de rechterlijke beslissingen, de rechtspraak. Deze systematiek kan en zal (hopelijk) in veel gevallen overeenstemmen met de motivering die de rechters voor hun beslissing geven, maar dat hoeft niet het geval te zijn: het is de vaststelbare regelmaat – dus de regels die door de externe observator kunnen worden herkend in wat de rechters doen (*law in action*) – die we als het bestaande recht beschouwen. Of de rechter zich bewust is van de regel die zijn of haar beslissing verklaart, doet er niet toe. Ook onbewust aanwezige systematiek in rechterlijke beslissingen maakt in deze opvatting deel uit van het recht, dat bestaat uit de voorspelbaarheid in een sociale praktijk (dat wat de rechters doen) en niet uit de opvattingen die participanten hebben over deze praktijk (dat wat de rechters denken te doen). Het recht bestaat dus wel uit regels, maar die zijn op zich niet geformuleerd: ze ‘bestaan’ alleen maar in hun ‘toepassing’, in het feit dat ze blijkbaar gevolgd worden in concrete beslissingen, maar zijn ontologisch geen talig fenomeen.

In woorden en syntax uitgedrukte regels zijn in deze visie zelf geen recht, ze vormen enkel *episteme* van het bestaande recht. *Positieve doctrine of rechtsleer* wordt dus beschouwd als de theorie in de rechtswetenschap. Het is het geheel van geformuleerde wetmatigheden (*law in books*) die volgens de auteur of aanhanger ervan het bestaande recht weergeven, net zoals de natuurwetenschappen ‘wetten’ formuleren die de bestaande mechanismen in de natuur trachten te reflecteren. Dit is zo, ongeacht uit wiens mond of pen deze formulering van de rechtsregel vloeit. De motiveringen in vonnissen of arresten vormen inhoudelijk dus ook doctrine: het zijn weergaven van het volgens die rechter(s) bestaande recht. Met gangbare doctrine bedoelen we dan de leer waarvan de meeste juristen aanvaarden dat die het bestaande recht accuraat weergeeft, die leerstukken die in het algemeen ‘voor recht’ worden genomen, en dit ongeacht of ze het recht ook werkelijk zo accuraat als mogelijk weergeven.

Eens men bereid is deze benadering te hanteren – en dat is niet meer dan een epistemologische strategie die bij onderzoek kan worden gebruikt – wordt het mogelijk om op wetenschappelijke wijze tewerk te gaan. Een onderdeel van de doctrine – zoals in dit geval het leerstuk over het gebrek van de zaak in de zaak-aansprakelijkheid – wordt dan opgevat als een hypothese over het bestaande recht. Deze stelling kan worden getoetst aan de *empirisch waarneembare juri-*

Amicorum Aloïs Van Oevelen, Antwerpen, Intersentia, 2017, 385-404; *IBID.*, “Gedrag versus gebrek van een zaak: over schade door brand, een klapband of een vallende lichtreclame”, *RW* 2017-2018, afl. 16, 603-616; *IBID.*, “De aard van de ouderlijke aansprakelijkheid herbekeken” in *Personen- & familierecht, Verslagboek permanente vorming Vlaamse Conferentie Gent*, Brussel, Larcier, 2019, 213-245; *IBID.*, “Een kritische analyse van het concept causaliteit in het ontwerp van de Commissie tot Hervorming van het Aansprakelijkheidsrecht”, *TPR* 2021, afl. 1, 269-321; *IBID.*, “Privaatrechtelijke facetten van algemeen belangacties bij de Belgische justitiële rechter” in *VERENIGING VOOR DE VERGELIJKENDE STUDIE VAN HET RECHT VAN BELGIË EN NEDERLAND, Preadviezen 2020-2021: De algemeenbelangactie en de civiele rechter – Oplichting*, Den Haag, Boom Juridisch, 2021, 73-153.

dische realiteit, die alleen bestaat uit de concrete rechterlijke beslissingen in de context van de feiten, dus dat wat rechters bevelen of opleggen in specifieke omstandigheden. Dit geheel van *dicta* vormt de *rechtspraak*, in tegenstelling tot de motiveringen in vonnissen en arresten, die zoals gezegd een vorm van rechtsleer of doctrine zijn.

Als een geformuleerde regel (een doctrinaal leerstuk) in staat blijkt te zijn de rechterlijke beslissingen (de rechtspraak) te verklaren, dan doorstaat deze hypothese de toets van de rechtswetenschap. Maar indien een geformuleerde regel, ook al maakt deze deel uit van de algemeen aanvaarde rechtsleer, niet verenigbaar blijkt te zijn met identificeerbare patronen in de rechtspraak, dan moet de rechtswetenschap deze verwerpen. Deze falsificatie toont immers dat deze ‘wet’ – de specifiek geformuleerde regel – de ‘juridische realiteit’ – het recht als sociaal feit – niet accuraat weergeeft en om die reden geen wetenschappelijke kennis vormt. Die gefalsificeerde rechtsregel blijkt dan niet te bestaan, ook al beweren allerlei juristen – ja zelfs functionarissen met het hoogste gezag – dat deze wel geldt.

Jochen Tanghe heeft deze aanpak op een magistrale wijze toegepast en hiermee getoond hoe vruchtbaar de rechtswetenschap kan zijn om meer betrouwbare kennis te verwerven over het bestaande recht. Hij verdient hierbij bijzondere lof omdat hij de rechtstheoretische achtergrond die de basis vormt voor zijn onderzoeksmethode heel expliciet heeft besproken. Op het eerste gezicht lijkt dit de analyse kwetsbaar te maken, omdat men op deze uitgangspunten kritiek kan geven die zo de basis van heel het opzet onderuit kan halen. Maar Jochen is een wetenschapper en beseft dat elk onderzoek noodzakelijkerwijze gebaseerd is op rechtstheoretische uitgangspunten. Dat de gehanteerde fundamenten in zo goed als alle Belgische juridische doctoraten niet eens vermeld worden, maakt deze niet sterker of meer bestand tegen kritiek, wel integendeel! Wetenschappelijke rigueur vereist dat men vooral oog heeft voor de aangenomen *a priori*'s en de gehanteerde methode, dus eigenlijk kan een werk alleen het predicaat wetenschappelijk verdienen wanneer deze zoals hier open en bloot op tafel worden gelegd. Zoals een lid van de leescommissie opmerkte, strekt deze explicitering dus tot voorbeeld, omdat dit de discussie überhaupt mogelijk maakt: “Dat maakt van dit proefschrift een wetenschappelijk werk bij uitstek: net door de ontwapenende openheid waarmee Jochen Tanghe de door hem gehanteerde methode duidt, levert dit proefschrift een aanzienlijke bijdrage aan de wetenschappelijke debatten”. Hierdoor is dit werk niet alleen relevant voor geïnteresseerden in het aansprakelijkheidsrecht, maar meteen ook een *must read* voor iedereen die zich bezighoudt met rechtsvorming in het vermogensrecht in het algemeen.

* * *

Het onderzoek start met een rigoureuze analyse en falsificatie van de diverse onderdelen van de algemeen gangbare leer inzake de gebreksvereiste voor zaak-

aansprakelijkheid. Aan de hand van een indrukwekkend *corpus* aan onderzochte rechtspraak toont Jochen op onomstotelijke wijze aan dat wat we als juristen dachten – wat we lezen in de boeken, wat rechtbanken en hoven waaronder het Hof van Cassatie zeggen, en ook dat wat alle Belgische professoren decennialang hebben onderwezen aan hun studenten – eigenlijk niet overeenstemt met de juridische werkelijkheid. De gangbare theoretische weergave van de zaakaansprakelijkheid blijkt zelf gebrekkig te zijn.

Terwijl die vaststelling, paradoxaal genoeg, misschien niet opmerkelijk is – bij de start van dit onderzoek waren alle leden van de begeleidingscommissie het erover eens dat de leer over de zaakaansprakelijkheid in de praktijk weinig houvast biedt om in concrete gevallen met enig vertrouwen de rechterlijke beslissing te voorspellen, en dat het onderwerp dus meer dan rijp was om het voorwerp te zijn van een doctoraatsonderzoek – is de volgende stap die de auteur zet minder verwacht. Jochen is erin geslaagd om, net doordat hij zo veel rechtspraak heeft verwerkt, te stoten op herkenbare patronen die tot nu toe aan onze waarneming zijn ontsnapt. Dat hij dit inzicht heeft gekregen, is te danken aan de ongewone combinatie van twee vaardigheden, wat ook door de jury werd opgemerkt. Enerzijds heeft hij een niet-aflatend doorzettingsvermogen om een onderwerp tot in de kleinste details uit te spitten, als een monnik die zich volledig overgeeft aan de taak. Zo ontgaat hem in de analyse werkelijk niets. Maar anderzijds behoudt hij steeds een overzicht over het geheel, met oog voor verbanden die voor de meesten niet onmiddellijk in het oog zouden springen. Hij kan tegelijkertijd concreet en abstract, praktisch en theoretisch denken.

Het belangrijkste vernieuwende inzicht dat Jochen Tanghe hier presenteert, is dat wat tot nu toe werd beschouwd als ‘de’ zaakaansprakelijkheid niet in één regel te vatten is omdat het in werkelijkheid over *twee verschillende aansprakelijkheden* gaat. Dit werd tot nu toe onttrokken aan onze waarneming doordat we denken dat het nodig is deze aansprakelijkheden te koppelen aan een wettelijke bepaling – wat eigenlijk helemaal niet nodig is – en dat het eerste lid van artikel 1384 BW daarvoor het meest geschikt – of kunnen we beter toegeven het minst ongeschikt? – lijkt. Door te blijven zeggen dat de zaakaansprakelijkheid ‘is gebaseerd op’ die ene wettelijke bepaling, zijn we gaan denken dat het ‘daarom’ ook over één aansprakelijkheidsregel gaat. Jochens onderzoek toont echter op overtuigende wijze dat dit niet zo is: in werkelijkheid zijn er twee van elkaar te onderscheiden aansprakelijkheden. Als we elk van deze aansprakelijkheidsregels dan al willen formuleren met gebruik van het woord ‘gebrek’, dan zal dit woord in elk van deze regels een ander concept weergeven.

Zo hanteert de auteur de hypothese dat de objectieve zaakaansprakelijkheid in werkelijkheid bestaat uit enerzijds een aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door intrinsieke gebreken en anderzijds een aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door functionele gebreken. Een *intrinsiek gebrek* is een afwijkend kenmerk van een zaak op zich beschouwd, dus los van de omgeving, dat het risico op schade verhoogt. Het typevoorbeeld is de rottende boom.

Een *functioneel gebrek*, daarentegen, is een kenmerk van een situatie waarin het gebruik of functioneren van een zaak een verhoogd risico op schade inhoudt. Een dergelijk gebrek *kan* tevens een intrinsiek gebrek van de gebruikte zaak zijn (bv. de defecte remmen van een auto die het gebruik van die auto gevaarlijk maken of een put in de weg die het rijden op die weg riskant maakt), maar dat hoeft dus niet: ook wat men een extrinsiek gebrek noemt, zoals de relatie van een zaak tot de omgeving of de aanwezigheid van een vreemd element op of in de zaak (bv. een vreemd voorwerp op een weg), kan een functioneel gebrek vormen.

Hierdoor zou men de vraag kunnen stellen of deze twee aansprakelijkheden dan toch niet samen kunnen worden gevat onder één criterium, met name dat van het verhoogde risico of de onveiligheid door een (intrinsiek of extrinsiek) kenmerk. Jochen stelt echter terecht dat dit niet kan omdat deze omschrijving ruimer is dan de juridische werkelijkheid. Dit doctoraatsonderzoek heeft immers ook aangetoond dat er in de rechtspraak geen gevallen te vinden zijn waarin iemand op basis van artikel 1384, eerste lid, BW aansprakelijk wordt gesteld omdat de zaak een extrinsiek gebrek heeft dat niet functioneel is. Extrinsieke gebreken – en dit zijn kenmerken die bestaan uit de relatie van een zaak tot de omgeving of de aanwezigheid van een vreemd element op of in de zaak – die *op zich* een risico inhouden zonder dat er sprake is van gebruik of functioneren van de zaak, blijken wanneer ze schade veroorzaken altijd te worden behandeld op basis van de foutaansprakelijkheid van artikel 1382 BW. De rechter vraagt zich dan af door wiens fout dit extrinsieke kenmerk is ontstaan en stelt die partij aansprakelijk. Voor dergelijke gevallen blijkt het Belgische recht geen objectieve aansprakelijkheid te bevatten. Er zijn dus wel degelijk twee regels nodig om het bestaande recht weer te geven: enerzijds een objectieve aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door intrinsieke gebreken aan zaken, waarbij het niet relevant is of de schade ontstaat bij het gebruik of functioneren van de zaak of op een andere manier, en anderzijds een objectieve aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door functionele gebreken aan zaken, dit zijn afwijkende kenmerken van de situatie waarin de zaak wordt gebruikt of functioneert (met inbegrip van intrinsieke kenmerken van de zaak zelf), waardoor dit gebruik of functioneren een abnormaal risico inhoudt.

* * *

Dit proefschrift blinkt uit in analytische fijnzinnigheid. Zoals een jurylid het formuleerde, wordt “de Belgische rechtspraak over het gebrek van de zaak als het ware en dit op een indrukwekkende wijze ‘gefileerd’, van alle pijnlijke graten ontdaan, waardoor we ons niet meer hoeven te verslikken in het onderwerp”. Een ander merkte op dat het “analytische meesterschap [...] van uitzonderlijk hoog niveau” is: “Weinigen zijn in staat om een begrip dat zo in verwarring gehuld is, zo nauwgezet en helder uiteen te rafelen.”

Uiteraard kan de opmerking worden gemaakt dat het onderwerp – het concept van het gebrek van de zaak in de zaakaansprakelijkheid – eng omschreven is, waardoor allerlei andere elementen in de doctrine inzake zaakaansprakelijkheid, zoals het concept bewaarder en de causaliteit, wel kort worden geduid maar op zich niet aan dezelfde uitgebreide analyse worden onderworpen. Maar terwijl dit een terechte kritiek zou zijn bij een *handboek* over de zaakaansprakelijkheid, waarvan inderdaad kan worden verwacht dat alle onderdelen van de leer aan bod komen, is dit niet het geval bij een *thesis*. Zoals een jurylid opmerkte, is deze nauwgezette én expliciet verantwoorde afbakening van het onderzoek in wetenschappelijke zin net een sterkte van dit werk.

Alleen door die concentratie op één element in de doctrine was het mogelijk dit zo grondig te doorploegen dat de resultaten van het onderzoek een wetenschappelijk gevalideerde basis kunnen vormen voor verder wetenschappelijk onderzoek dat hierop voortbouwt. Ook dit is iets wat in juridische doctoraten te weinig gebeurt en waarvoor Jochen ons de weg toont: hij vermeldt en onderwerpt aan een eerste oppervlakkige verkenning specifieke onderdelen van de doctrine inzake zaakaansprakelijkheid die nu, in het licht van de onderzoeksresultaten die hij heeft bereikt, ook aan herziening toe blijken te zijn.

Het geheel van het werk en de structuur ervan tonen ook dat dit een echte thesis is van het begin tot het einde en dus niet alleen – zoals toch vaak het geval is – alleen in het laatste deel(tje). Een jurylid merkte puntig op dat het als een paal boven water staat dat dit proefschrift geen gebrekkige zaak is, maar integendeel beantwoordt aan een modelproefschrift.

Tegelijkertijd is het toch een boek geworden dat vlot wegleest: net door de analytische precisie gekoppeld aan een fris taalgebruik is de tekst niet wollig geschreven maar bijzonder scherp, afgelijnd en geweldig helder. Het is een plezier om meegezogen te worden in Jochens vertelling doorheen talrijke casussen die hij met gemak aan elkaar breit en hierbij zijn begaafd abstract denkvermogen weet te combineren met bijzondere aandacht voor de oplossing van concrete praktische gevallen. Zijn onderzoek heeft hierdoor een boek opgeleverd dat tevens bijzonder bruikbaar is voor de rechtspraak.

* * *

Na de verdediging van dit proefschrift is Jochen Tanghe sinds oktober 2021 aangesteld als doctor-assistent, postdoctoraal onderzoeker, in het aansprakelijkheidsrecht aan de Faculteit Recht en Criminologie van de UGent. Ik verheug me erop dat hij met dat mandaat zijn kwalitatief hoogstaand rechtswetenschappelijk onderzoek zal kunnen voortzetten. En ook al komt er binnenkort misschien een periode waarin hij zijn andere ambitie zal nastreven, met name bij de zittende magistratuur, dan nog ga ik ervan uit dat hij zo gebeten is door de drang om juridische fenomenen te analyseren en te synthetiseren en theoretische hypo-

thesen hierover te toetsen aan de empirisch waarneembare werkelijkheid, dat hij steeds ook een academische activiteit zal onderhouden. Constructief-kritische denkers zoals Jochen hebben we aan onze rechtsfaculteiten immers meer dan nodig.

Prof. dr. Marc KRUTHOF
Centrum voor Verbintenissen- en Goederenrecht
Faculteit Recht en Criminologie, Universiteit Gent

DANKWOORD

Dit boek is de handelseditie van het proefschrift dat ik op dinsdag 28 september 2021 heb verdedigd met het oog op het behalen van de graad van doctor in de rechten. Nu dat voorbij is, mag ik mijn dank uiten aan al wie mij heeft geholpen om die opdracht tot een goed eind te brengen.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor professor Marc Kruithof bedanken. Hij heeft mij als bevlogen lesgever geïnspireerd. Zijn lessen bestonden niet uitsluitend in de overdracht van kennis, maar ook – en vooral – in een uitnodiging om te durven denken. Met dit proefschrift ben ik op *zijn* concrete uitnodiging ingegaan. Het is door zijn socratische manier van lesgeven dat ik ben gaan inzien wat ik eigenlijk al wist: juristen zijn verhalenvertellers. Men kan daar op verschillende manieren mee omgaan. In de kritische manier waarop Marc de rechtsleer benadert, staat steeds één vraag centraal: ‘Is het zo?’. Het was deze vraag die mij als student, en later als onderzoeker, nooit meer heeft losgelaten. Het is niet de meest eenvoudige vraag die een jurist zich kan stellen. Gelukkig kon ik telkens bij Marc terecht wanneer ik mijn gedachten in een knoop had gelegd. Marc heeft mij op meesterlijke wijze bijgestaan, niet door deze knopen door te hakken, maar door mij de bagage te geven die ik nodig had om ze zelf te ontwarren, lees: door mij met nog meer vragen weer op pad te sturen dan waarmee ik was binnengekomen.

Mijn diepe waardering gaat ook uit naar de andere professoren die mij bij dit werk hebben begeleid, Ignace Claeys en Thierry Vansweevelt. Zij hadden de lastige taak om herhaaldelijk half denkwerk te beoordelen. Zo hielden zij de vinger aan de pols. Ook de overige leden van de examencommissie ben ik erg dankbaar. Professor Michel Tison heeft mij als voorzitter door de private en openbare verdediging geleid. De anderen hebben mij elk op een voor hen kenmerkende wijze het vuur aan de schenen gelegd: professor Ilse Samoy met een nadruk op de analytische zuiverheid van de juridische begrippen, professor Geert Jocqué met zijn ervaring als raadsheer in het Hof van Cassatie, en ten slotte professor Frederik Peeraer met zijn deskundigheid over (en passie voor) wat aan de basis ligt van academisch onderzoek: methode.

Ik kon ook rekenen op de steun van vele fijne collega’s, niet het minst de andere medewerkers van Marc. Ik had het voorrecht om enkele jaren een kantoor te delen met Thomas Verheyen, die zijn brede algemene kennis niet alleen combineert met een diepgaand inzicht, maar ook met een bewonderingswaardige discipline. Jan de Bruyne, mijn academische peter, was een drijvende kracht. Jan ziet mogelijkheden waar anderen alleen beperkingen zien. Olivier Eloit is niet alleen

een doordenker, maar ook een empathische lotgenoot. Ook enkele andere vrienden verdienen bijzondere dank omdat zij – soms met griezelige nauwkeurigheid – delen van het proefschrift hebben nagelezen: Els Vyncke, Kevin Ongenaë, Hanne Vyncke en Céline Blomme. Matthias Meirlaen wil ik in het bijzonder bedanken voor de gedrevenheid waarmee hij mij als medestudent heeft gemotiveerd. Van alle secretariaatsmedewerkers aan wie ik dank verschuldigd ben, wil ik in het bijzonder Mia De Meyer noemen, niet alleen omdat zij steeds klaarstond om mij en mijn onderzoeksgroep bij te staan, maar ook omdat zij met haar aardige lach steeds de dag opvrolijkt. Vele andere collega's hebben mijn dagen aan de rechten-faculteit kleur gegeven. Jullie vriendschap doet mij deugd.

De belangrijkste mensen komen aan het eind: mijn familie. Mijn proefschrift was niet denkbaar zonder hen. Mijn oudste broer en zussen hebben paden voor mij geëffend. Mijn tweelingbroer is niet alleen mijn reisgenoot sinds het eerste uur, maar ook mijn beste vriend. Ik ben ook dankbaar voor mijn warme schoonfamilie. Mijn vriendin Sara was een toeverlaat en steun tijdens de moeilijke momenten die een doctoraatstraject onvermijdelijk met zich meebrengt. Zij zorgt beter voor mij dan ik voor mezelf kan zorgen. Zonder haar had ik dit waarschijnlijk niet volgehouden. Ik wil tot slot graag mijn ouders bedanken voor de vele kansen die ik kreeg en het onwankelbare vertrouwen dat zij mij al die jaren hebben gegeven. Aan hen draag ik dit boek op.

Jochen TANGHE

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	vii
<i>Dankwoord</i>	xv
Inleiding	1
A. Probleem en doel	1
B. Methodologische invalshoek	3
1) (Amerikaans) rechtsrealisme	3
2) Verwetenschappelijking	11
3) Rechterrecht	14
4) Besluit	15
C. Methode en overzicht	17
DEEL 1.	
BESTAANDE THEORIEVORMING OVER HET GEBREK VAN DE ZAAK	21
Hoofdstuk 1.	
Begrippen	23
§ 1. De zaak	23
A. Algemene afbakening	23
1) Identiteit	23
2) Materieel	25
B. Bijzonderheden	38
1) Personen	38
2) Gebouwen	41
3) Dieren	47
C. Conclusie	52
§ 2. Het gebrek	53
A. Inleiding	53
B. Kenmerk	56
1) Soorten kenmerken	56
2) Het kenmerk moet niet inherent zijn	68
3) Intrinsiek <i>versus</i> extrinsiek	75
C. Abnormaal	78

1)	De modelzaak	78
2)	Het kenmerk moet specifiek zijn	79
3)	Het kenmerk moet ongebruikelijk zijn	82
D.	In bepaalde omstandigheden schade kunnen veroorzaken	90
§ 3.	Conclusie	93

Hoofdstuk 2.

	Bewijs en verweer	95
--	------------------------------------	-----------

§ 1.	Bewijs	95
A.	Algemene analyse van de bewijsvoering	95
B.	Hulpfeiten	110
1)	Breuk	110
2)	Beweging	113
3)	Plaats	115
4)	Brand	115
5)	Defect	116
6)	Schade bij gebruik	118
§ 2.	Verweer	119
A.	Algemene analyse van het verweer	119
B.	Verweermiddelen	123
1)	Toeval of overmacht	123
2)	Daad van een derde	131
3)	Daad van de benadeelde	137
C.	Synthese	141
§ 3.	Verdeelsleutel	143

DEEL 2.

	DE DECONSTRUCTIE VAN HET INTRINSIEK GEBREK	147
--	---	------------

Hoofdstuk 1.

	De intrinsieke aard van het gebrek	149
--	---	------------

§ 1.	Het gebruik van een zaak	150
§ 2.	De zaak en zijn omgeving	153
A.	Antecedenten van het <i>boomstam</i> -arrest	153
B.	Het <i>boomstam</i> -arrest van 27 november 1969	156
1)	Betekenis van het arrest	156
2)	Analyse van de motivering	159
C.	Gevolgen van het <i>boomstam</i> -arrest	162
1)	Abnormale plaats van de zaak	162
2)	De aanwezigheid van andere voorwerpen of substanties	165
3)	De beweging en de werking van de zaak	168

§ 3.	Analyse en besluit	170
	A. Analyse	170
	B. Besluit	172

Hoofdstuk 2.

Kritiek	175	
§ 1.	Extrinsieke gebreken	176
	A. Het intrinsiek gebrek van samengestelde zaken	178
	1) Verruimingsmethode	178
	2) Incorporatiemethode	194
	3) Combinatiemethode	200
	4) Conclusie	206
	B. Het extrinsiek gebrek	207
	1) Het gebrek moet niet intrinsiek zijn	207
	2) Een extrinsiek gebrek dat de structuur aantast	211
	3) Een extrinsiek gebrek dat deel uitmaakt van een geheel ...	217
	4) Legitieme verwachtingen	221
	5) Conclusie	225
§ 2.	Intrinsieke gedragingen	227
	A. Branden en andere chemische wijzigingen	227
	B. Breuken en andere fysische wijzigingen	235
§ 3.	De houding van het Hof van Cassatie	242
	A. De taak van het Hof van Cassatie	243
	1) Principe	243
	2) Feiten <i>versus</i> regels	245
	B. Analyse en evaluatie	252
	1) Analyse	252
	2) Evaluatie	255

DEEL 3.

EEN RECONSTRUCTIE VAN HET GEBREK	261
--	-----

Hoofdstuk 1.

Algemene principes over het gebrek	263	
§ 1.	Het gebrek als onrechtmatig feit	263
	A. De functie van het gebrek	263
	B. Onrechtmatigheid en verantwoordelijkheid	269
§ 2.	Het gebrek als risico	276
	A. Oorzakelijkheid	277
	1) Equivalentieleer	277
	2) Leer van de noodzakelijke causale bijdrage	284

B.	Het gebrek is van aard om schade te veroorzaken	286
1)	Gebrek en oorzaak als communicerende vaten	286
2)	Veiligheid als de kwalitatieve component in het gebrek van de zaak	292
§ 3.	Synthese	300

Hoofdstuk 2.

	Twee verschillende gebreken.	303
--	---	-----

§ 1.	Functioneel gebrek <i>versus</i> intrinsiek gebrek	303
A.	twee verschillende vormen van onrechtmatigheid.	303
B.	Het functioneel gebrek	306
C.	Het intrinsiek gebrek.	316
D.	Co-existentie van de twee soorten gebreken	321
1)	Theoretische co-existentie	321
2)	Feitelijke co-existentie.	324
E.	Besluit	330
§ 2.	Analyse van de onveiligheid voor gebruik	331
A.	Principe	331
1)	Het functioneel gebrek als onveilig voor redelijk voor- zienbaar gebruik.	331
2)	Factoren: vermijdbaarheid en kenbaarheid	338
3)	Toetsing aan de cassatierechtspraak.	349
4)	Conclusie.	359
B.	Types van gebruik	360
1)	Redelijk gebruik	360
2)	Toegelaten gebruik.	368
3)	Bestemd gebruik.	374
C.	Nut <i>versus</i> risico.	377
D.	Het functioneel gebrek en causaliteit	380
E.	Besluit	386

Hoofdstuk 3.

	Inzichten over verantwoordelijkheid	387
--	--	-----

A.	Geen aansprakelijkheid bij onmiddellijke risicorealisatie	390
1)	Onmiddellijke schadeveroorzaking door intrinsieke gebreken.	390
2)	Onmiddellijke schadeveroorzaking door functionele gebreken.	391
B.	De relevantie van de tijd	394
1)	De bestaansduur van een risico als vereiste voor gebrek.	394

2) De bestaansduur van een gebrek als vereiste voor verantwoordelijkheid	401
C. Bewaring over een risico	404
D. Andermans verantwoordelijkheid over het risico	406
1) Geen bewaring over andermans gedrag	406
2) Geen bewaring over risico's in andermans bewaring	408
Besluit en slotbevindingen	409
 Addendum.	
Het voorstel tot hervorming van het aansprakelijkheidsrecht	413
§ 1. Het gebrek van de zaak	414
§ 2. Oorzakelijk verband	417
§ 3. Bewaring	420
§ 4. Besluit	420
§ 5. Slotbevindingen	421
<i>Bibliografie .....</i>	<i>423</i>
<i>Trefwoordenregister .....</i>	<i>459</i>

